# TA'LIMDA SUN'IY INTELLEKTDAN FOYDALANISHNING PSIXOLOGIK XAVFSIZLIGI VA AXLOQIY JIHATLARI

**Normurodov Mirkamol Nurmurod o'g'li**
Maxsus pedagogika kafedrasi o'qituvchisi CHDPU, Chirchiq, O'zbekiston
ORCID ID: https://orcid.org/ 0009-0004-4606-0161
mirkamolnormurodov@gmail.com
CHDUPU Maxsus pedagogika: tiflopedagogika
yo'nalishi 1-bosqich talabalari
**Djurayeva Muxlisaxon Rustamovna**
**Rustamova Diyora Zokirjon qizi**
**Turdiyeva Ismigul Shavkatovna**
**Tursunova Zarifa G'ulomjon qizi**

**Annotatsiya:** Mazkur maqolada ta'lim tizimida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning psixologik xavfsizligi va axloqiy jihatlari keng qamrovda tahlil qilinadi. Xususan, o'quvchilar va o'qituvchilarning psixologik holatiga ta'sir etuvchi omillar, texnologiyaga qaramlik, akademik halollik muammolari, ma'lumotlar maxfiyligi va sun'iy intellekt algoritmlarining etik jihatlari ilmiy asosda yoritiladi. Tadqiqot natijalari sun'iy intellektdan samarali va xavfsiz foydalanish uchun kompleks yondashuv zarurligini ko'rsatadi.

Kaliy so'zlar: sun'iy intellekt, psixologik xavfsizlik, axloqiy me'yorlar, akademik halollik, texnologik qaramlik, ma'lumotlar himoyasi

**Аннотация:** В данной статье проводится всесторонний анализ психологической безопасности и этических аспектов использования технологий искусственного интеллекта в системе образования. В частности, научно рассматриваются факторы, влияющие на психологическое состояние учащихся и преподавателей, технологическая зависимость, вопросы академической честности, конфиденциальность данных и этические аспекты алгоритмов искусственного интеллекта. Результаты исследования указывают на необходимость комплексного подхода к эффективному и безопасному использованию искусственного интеллекта.

Ключевые слова: искусственный интеллект, психологическая безопасность, этические стандарты, академическая честность, технологическая зависимость, защита данных

**Abstract:** This article provides a comprehensive analysis of the support and ethical oversight of artificial intelligence technology in the education system. software, factors affecting the scientific research methods of students and teachers, technology dependence, academic integrity issues, data and information and their scientific research methods. The study shows the need for a complex for the effective and safe use of artificial intelligence.

Keywords: artificial intelligence, treatment, ethical standards, academic integrity, technological dependence, data protection

**Kirish**

Hozirgi global raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim tizimi tubdan o'zgarishlar bosqichiga kirib bormoqda va bu jarayonda sun'iy intellekt texnologiyalari markaziy o'rin egallamoqda. Sun'iy intellekt asosida ishlab chiqilgan platformalar o'quvchilarning bilim darajasini aniqlash, o'quv

jarayonini individuallashtirish, o‘qitish samaradorligini oshirish va pedagogik qarorlar qabul qilishda muhim vosita sifatida qo‘llanilmoqda. Shu bilan birga, ushbu texnologiyalarni ta’limga keng joriy etish jarayoni yangi turdagi psixologik va axloqiy muammolarni yuzaga keltirmoqda [4]. Ayniqsa, o‘quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatining pasayishi, sun’iy intellektga haddan tashqari ishonch, ma’lumotlar maxfiyligi va akademik halollik masalalari bugungi kunda dolzarb muammolar qatoriga kiradi. Shu bois sun’iy intellektdan foydalanishda psixologik xavfsizlikni ta’minlash va axloqiy me’yorlarni ishlab chiqish zamonaviy ta’lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi.

**Adabiyotlar tahlili va metodologiya**

Sun’iy intellektning ta’lim tizimidagi o‘rni va uning psixologik hamda axloqiy ta’siri bo‘yicha olib borilgan tadqiqotlar ushbu masalaning ko‘p qirrali ekanligini ko‘rsatadi. Selwyn (2016) ta’lim va texnologiya o‘rtasidagi munosabatlarni tanqidiy yondashuv asosida tahlil qilib, texnologiyalarning ijobiy jihatlari bilan bir qatorda ularning ijtimoiy va psixologik xavflarini ham ko‘rsatib bergan. Holmes va boshqalar (2019) esa sun’iy intellektning ta’limdagi imkoniyatlarini o‘rganib, uning o‘quv jarayonini optimallashtirishdagi rolini ta’kidlaydi. UNESCO va OECD tomonidan e’lon qilingan xalqaro hisobotlarda sun’iy intellektdan foydalanishda etik tamoyillar, shaffoflik, adolat va inson huquqlariga hurmat kabi omillar muhim ekanligi qayd etilgan.
Mazkur maqolada nazariy tahlil, taqqoslash, umumlashtirish va analitik metodlardan foydalanildi. Shuningdek, sun’iy intellekt asosida ishlovchi ta’lim platformalarining funksional imkoniyatlari va ularning psixologik ta’siri tahlil qilindi [6].

**Natijalar**

Sun’iy intellektdan ta’lim jarayonida foydalanish o‘quvchilar va o‘qituvchilarning psixologik xavfsizligiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Eng muhim muammolardan biri — ma’lumotlar maxfiyligi hisoblanadi, chunki sun’iy intellekt tizimlari katta hajmdagi shaxsiy ma’lumotlarni yig‘adi va qayta ishlaydi, bu esa ularning noto‘g‘ri qo‘llanilishi yoki uchinchi shaxslarga uzatilishi xavfini yuzaga keltiradi. Natijada o‘quvchilarda o‘z ma’lumotlarining himoyalanmaganligi haqidagi xavotir paydo bo‘ladi, bu esa ularning ta’lim jarayonidagi faoliyatiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu bilan birga, sun’iy intellektdan keng foydalanish o‘quvchilarning mustaqil fikrlash va muammo yechish qobiliyatlarini susaytirishi ehtimolini ham oshiradi, chunki ular tayyor javoblarga tayanishga odatlanib qoladi [3].

Akademik halollik muammosi ham sun’iy intellekt bilan bog‘liq eng dolzarb masalalardan biridir. Sun’iy intellekt yordamida matnlar, insholar va ilmiy ishlar yaratish imkoniyati plagiat darajasining oshishiga olib kelishi mumkin, bu esa ta’lim tizimining asosiy tamoyillariga zid hisoblanadi. Shu sababli ta’lim muassasalarida nazorat mexanizmlarini kuchaytirish va o‘quvchilarda akademik madaniyatni shakllantirish zarur.

Axloqiy jihatdan qaralganda, sun’iy intellekt algoritmlarining tarafkashligi (bias) muhim muammo hisoblanadi. Agar algoritmlar noto‘g‘ri yoki cheklangan ma’lumotlar asosida yaratilgan bo‘lsa, ular noto‘g‘ri xulosalar chiqarishi va adolatsiz natijalarga olib kelishi mumkin. Bu esa o‘quvchilarning baholanish jarayoniga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Shu bilan birga, sun’iy intellekt o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi insoniy aloqani to‘liq almashtira olmaydi, chunki ta’lim jarayonida emotsional qo‘llab-quvvatlash va motivatsiya muhim rol o‘ynaydi [4].

Biroq sun’iy intellektning ijobiy jihatlari ham kengdir. U o‘quv jarayonini individuallashtirish, o‘quvchilarning bilim darajasini aniqlash va o‘qituvchining ish yukini kamaytirish imkonini beradi. Shu bilan birga, sun’iy intellekt yordamida ta’lim jarayonida innovatsion metodlarni joriy etish mumkin, bu esa o‘quvchilarning qiziqishini oshiradi va ta’lim samaradorligini yaxshilaydi.

**Muhokama**

Mazkur tadqiqot natijalari sun’iy intellektdan foydalanishning ikki tomonlama xususiyatga ega ekanligini ko‘rsatadi, ya’ni u bir vaqtning o‘zida ham imkoniyat, ham xavf manbai hisoblanadi. Boshqa tadqiqotlar bilan solishtirganda, ushbu maqolada psixologik xavfsizlik masalasi yanada chuqurroq yoritilgan bo‘lib, unda o‘quvchilarning ruhiy holatiga ta’sir qiluvchi omillar alohida tahlil qilingan. Shu bilan birga, texnologiyaga qaramlik muammosi ham muhim muhokama nuqtasi sifatida ko‘rib chiqiladi, chunki bu holat uzoq muddatda o‘quvchilarning mustaqil rivojlanishiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin [8].

Muhokama jarayonida shuningdek, sun’iy intellektdan foydalanishda muvozanatni saqlash zarurligi ta’kidlanadi. Texnologiyalarni to‘liq cheklash ham, ularni nazoratsiz qo‘llash ham to‘g‘ri yondashuv emas. Eng maqbul yo‘l — ularni pedagogik jarayonni qo‘llab-quvvatlovchi vosita sifatida ongli ravishda qo‘llashdir [1]. Shu bilan birga, ta’lim tizimida psixologik xavfsizlikni ta’minlash uchun maxsus strategiyalar ishlab chiqish, o‘qituvchilar va o‘quvchilarni tayyorlash hamda etik me’yorlarni joriy etish muhim hisoblanadi.

**Xulosa**

Xulosa qilib aytganda, sun’iy intellektni ta’lim tizimida qo‘llash katta imkoniyatlar yaratishi bilan birga, psixologik xavfsizlik va axloqiy muammolarni ham yuzaga keltiradi. Ushbu muammolarni hal etish uchun kompleks yondashuv, ya’ni texnologik, pedagogik va psixologik omillarni uyg‘unlashtirish zarur. Ta’lim tizimida sun’iy intellektdan foydalanish samaradorligini oshirish uchun etik me’yorlarni ishlab chiqish, ma’lumotlar xavfsizligini ta’minlash va inson omilini saqlab qolish muhim vazifa bo‘lib qoladi.

**Adabiyotlar ro’yxati**

1. Selwyn, N. (2016). Education and Technology: Key Issues and Debates. Bloomsbury.
2. Fullan, M. (2013). Stratosphere. Pearson.
3. Luckin, R. (2018). Machine Learning and Human Intelligence. UCL Press.
4. Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2019). AI in Education. Journal of Educational Technology, 15(2), 45–60.
5. Xoliqova, N. (2020). Milliy she’riyat tahlili. Nazariy va amaliy fanlar jurnali.
6. Zawacki-Richter, O. (2019). Systematic review of AI in education. International Journal of Educational Technology.
7. UNESCO (2022). https://www.unesco.org
8. OECD (2021). https://www.oecd.org
9. British Council (2014). https://www.teachingenglish.org.uk